

Carta d'un estudiant anònim al senyor Brander Matthews, catedràtic de Literatura dramàtica a la Universitat de Columbia, trobada per *Jaume Melendres* en una calaixera gràcies a una mudança recent

Benvolgut professor,

Segons em comuniquen els meus amics europeus, aquest 1889 és un gran any per al teatre. Un jove autor germànic de vint-i-set anys, Herr Gerhart Hauptmann, ha estrenat en un local de Berlín —el Freie Bühne, em sembla— una obra, *Abans de l'alba*, que —diuen— inaugurarà un teatre nou, capaç per fi d'expressar la realitat i la vida d'avui. Un altre autor, Maurice Maeterlinck, també de vint-i-set anys, però belga en aquest cas, acaba de publicar un drama en cinc actes, *La princesa Maleine*, que també l'ha revelat, malgrat el seu pessimisme, com una promesa de futur. A Moscou s'obre pas un tal Stanislavski, encara més jove que Hauptmann i Maeterlinck (només vint-i-sis anys), que sembla destinat —afirmen els meus amics europeus— a somoure els fonaments de l'art actoral. Malgrat el fet que a Dinamarca —sempre segons els meus corresponents— la censura hagi prohibit l'estrena de *La senyoreta Júlia*, del gran Strindberg, el 1889 és un gran any per al teatre europeu, sí.

I també per al teatre dels Estats Units de Nord-amèrica. Per què? Per una banda, perquè el nostre eminent i incansable empresari Oscar Hammerstein acaba d'inaugurar a Nova York la Harlem Opera House, on sens dubte ens oferirà grans espectacles —he sentit a dir que prepara la *Cavalleria rusticana* de Mascagni—, però sobretot, i subratllo *sobretot*, perquè vostè, senyor Matthews, ha guanyat la primera càtedra de Literatura dramàtica en llengua anglesa al món. És un honor per a nosaltres, estudiants de la Universitat de Columbia, que això hagi passat al nostre país i no pas a Anglaterra, com era de preveure. Hem tardat més de vuitanta anys a emular les universitats alemanyes que, ja el 1809, van concedir a August Wilhelm Schlegel l'honor d'impartir a Leipzig el seu curs de literatura dramàtica, però gràcies a persones com vostè ho hem aconseguit: el teatre ha entrat per dret propi a les més altes esferes del saber —la institució universitària— i des d'avui deixa de ser un art bastard, un entreteniment per a les classes proletàries i un refugi o un cau de prostitutes. Aquest fet marcarà un abans i un després, com se sol dir, en la història del teatre nord-americà. Jo el felicito, professor Matthews, i m'enorgulleixo de ser deixeble seu, perquè en el futur, quan diguem que som artistes del teatre ja no ens caldrà avergonyir-nos, emparats com estem des d'ara per la noble *universitas* que ens fa universals.

Però a mi, senyor Matthews, em preocupa una cosa: per què la seva càtedra es diu *Literatura dramàtica*? Entenc les seves raons, com entenc les de Schlegel quan va batejar el seu curs amb la mateixa expressió. Entenc que l'única manera de fer acceptar el desprestigiat text teatral en una institució tan conservadora com la universitària és protegint-lo amb l'escut de la prestigiosa «literatura». Entenc, sí, que només disfressant-se de literatura, Shakespeare serà tan ben considerat a l'Acadèmia com Dant i Homer.

Però, ¿s'ha aturat a pensar, benvolgut mestre, en les tremendes, nefastes conseqüències que es poden derivar d'aquesta expressió? ¿I si els

nostres joves dramaturgs, els no tan joves i —sobretot— els dels segles a venir no s'adonen del caràcter tacticoestratègic de l'operació i creuen al peu de la lletra que la literatura teatral existeix? ¿I si en el futur, enganyats per l'aparentment afortunada denominació que presideix la seva càtedra, ningú no s'adona de la contradicció essencial entre literatura (l'art d'escriure lletres destinades a ser llegides) i teatre (l'art on les obres no es llegeixen, sinó que es veuen)? Sé que vostè, benvolgut professor Matthews, em dirà que les dues dimensions no són incompatibles, i que Shakespeare ho demostra amb l'alta qualitat poètica dels seus textos immarcescibles. Si fos així, jo li respondria, senzillament, benvolgut professor, que Shakespeare va fer teatre amb un valor literari afegit i no literatura amb un valor teatral suplementari. Si calgués casar *literatura* i *teatre*, més valdria parlar de *teatre literari* que no pas de *literatura teatral*, o dramàtica. Però jo penso que no cal, perquè aleshores creuríem que hi ha un teatre per ser llegit i el teatre mai no es fa per ser llegit, tot i que l'hagin de llegir necessàriament les persones que el fan. Encara més: el text teatral no s'hauria d'editar mai per al públic en general, sinó només per al cercle restringit dels artistes de l'escena i, si convé, per a alguns ciutadans perversos, amb una imaginació extraordinàriament potent. Si els altres ciutadans volen gaudir dels valors «literaris» d'una obra, que vagin a veure-la i, de passada, a sentir-la. Estic convençut que aquests valors només es posaran realment de manifest en l'encarnació que els actors fan de la paraula, perquè sense els cossos, la paraula és una ombra pàl·lida i amb ells, en canvi, una llum resplendent.

Potser orino fora del gibrell —i excusi l'expressió, admirat professor Matthews—, però els meus amics, que em tenen al corrent de les darreres novetats, em fan saber que aquest mateix any 1889 un singular i obscur pintor francès, conegut com a Douanier Rousseau, ha escrit el més fascinant dels melodrames moderns, intítulat *La venjança d'una òrfena russa*. Sembla que des del punt de vista literari és una obra impresentable, gramaticalment descurada, sense metàfores brillants i

amb una retòrica rica en tòpics i, per tant, barata. Ningú amb dos dits de sensibilitat la qualificaria de literària. En canvi, des del punt de vista teatral —diuen els meus amics francesos— és una veritable revolució, perquè Douanier, en aquesta obra insòlita, tracta el temps i l'espai amb una gosadia que supera la del mateix Shakespeare. Espero amb impaciència que m'enviïn el text, però no m'agradaria, benvolgut professor, que amb el pretext del text literari (valgui el joc de paraules) obres com aquesta es veiessin excloses de l'àmbit de la literatura dramàtica. La millor manera d'evitar-ho és suprimir la paraula *literatura* i canviar el nom de la seva càtedra pel de *Text teatral*. Siguem valents, professor Matthews, diguem les coses pel seu nom, evitem que en el futur els dramaturgs, obsedits pel caràcter literari de les seves obres, escriguin novel·les dialogades o, sota el nom de *monòleg*, simples narracions breus. Evitem que en el futur es plantegi el fals problema de la traducció del text (literari) al text escènic, oblidant que el bon text teatral ja està adaptat a l'escenari. Evitem que es consideri el text teatral com una cosa imperfecta. Ah, senyor, només sóc un modest estudiant, però no puc evitar que se'm posi la pell de gallina imaginant-me una multitud de futurs dramaturgs escrivint «literatura», treballant per als editors i no per als actors i, si convé, per als directors i decoradors. Si ens treuen de la universitat, ella s'ho podrà.

Atentament,

XX

Nota del transcriptor

Els temors de l'anònim corresposnal del catedràtic Matthews s'han confirmat plenament: el terme *literatura dramàtica* s'ha imposat d'una manera —sembla— irreversible arreu del món, i ha fet estralls en produir quantitats ingents de retòrica de baixa estofa. Però si alguna cosa caracteritzava i unia els autors de la denominada Alternativa dels 70 és, precisament, la seva voluntat de no fer literatura, sinó teatre. I la prova és que fins i tot Josep M. Benet, acèrrim defensor del terme *literatura*, ha acabat escrivint guions de serials televisius, que no tenen res a veure amb la literatura, tal com era previsible després d'*Una vella i coneguda olor*.

(Pausa.23) Dossier